

Oponentský posudek disertační práce Jaroslava Bednáře
Fenomén krize výchovy z filosofického pohledu Hannah Arendtové

Ve své filosofickovýchovné disertační práci kolega Jaroslav Bednář myslitelsky čelí souvislostem, jež se pojí s filosofickou reflexí ‚fenoménu‘ *krize výchovy*, přičemž kolega se k tomuto fenoménu přibližuje prostřednictvím zkoumání filosofického odkazu Hannah Arendtové. Z celkového podání tematiky můžeme tušit, že autorovi nejde pouze o kritickou interpretaci a analýzu toho, jak H. Arendtová krizi výchovy pojala, ale že v Arendtové vidí myslitelku živě promlouvající do současnosti, a tudíž že mu jde též o hlubší porozumění soudobé situaci ve výchově, respektive že usiluje o porozumění současnému světu, neboť právě průnik do ontologické roviny výchovy umožňuje zhlédnout povahu epochy.

Tematická skladba práce, její intence a myslitelské nasazení (inspirované především fenomenologicky laděnou tradicí českého myšlení filosofie výchovy) odpovídají autorovu záměru práce a jsou pochopitelné. Dříve než kolega J. Bednář přistoupí k vlastnímu zkoumání fenoménu krize (nejen) u H. Arendtové (v 7. kapitole), představuje její životní cestu a její myslitelskou perspektivu, zabývá se podstatnými motivy jejího myšlení (např. významem plurality, myšlení a banalitou zla, morálkou, společným světem a jeho ztrátou, rozlišením práce – zhotovování – jednání atd.) a dále uchopuje výchovu a vzdělávání jako problém a pramenně se opírá mimo jiné o J. Patočku a R. Palouše. V klíčové sedmé kapitole nesoucí název Fenomén krize se autor nejsoustředěněji věnuje ohniskovému problému, přičemž jádrem této kapitoly jsou interpretace myšlenek H. Arendtové. ke krizi výchovy, vzdělání a hodnot.

Na sedmou kapitolu pak navazují dvě kratší kapitoly, z nichž první samostatně vyzvedá problém pojímání pravdy u H. Arendtové, druhá je pak věnována přesahu jejího myšlení do současného moderního světa. V Závěru autor shrnuje podstatné nálezy předešlého zkoumání, významně zmiňuje motivy myšlení J. Patočky, jež vyznění závěru specificky ukotvují, a otevřený horizont zkoumané tematiky zaklenuje heideggerovskými motivy (např. čtveřina, chóra, die Fuge), v nichž jako by se shromažďoval příslib trajektorie dalšího zkoumání.

Za sympatické považuji jednak to, že se v textu posuzované disertace zračí autorovo myslitelské hledání a specifická jedinečnost jeho myšlení, dále že v textu disertace ožívají a zřetelně promlouvají inspirativní vhledy reflektovaných autorů a že způsob zpracování je nesen entusiasmem jdoucím ruku v ruce s úsilím opravdu rozumět tomu, co fenomén krize konstituuje. Díky těmto aspektům práce může čtenář zakoušet ožívající myšlení a pronikat do

problematiky rozkrývání fenoménu krize výchovy. Ocenění si zaslouží též práce autora s cizojazyčnými zdroji a kvalita zvládnutí formální stránky disertace.

Je třeba též podotknout, že zmíněný autorův myslitelský entusiasmus a jeho úsilí o celkové porozumění a zprostředkování podstatného by mohly být podpořeny vyšší mírou koherence zpracování, a to jak po stránce vnější struktury práce (propojení jednotlivých tematických oblastí a motivů zkoumání, určitější vymezení dílčích problémů a promyšlení sklady otázek), tak po stránce její vnitřní soudržnosti (jednotnější intencionalita zpracování, jež by pevněji držela tvar myslitelské intuice). Je zřejmé, že autor rozumí problematice, oplývá schopností filosofického vhlížení, opírá se o vlastní zkušenost s myšlením a má tedy co říci. Disertačnímu zpracování by mohlo prospět více kritické recepce traktovaných filosofemat a zdrženlivější, analytičtější sestup do hlubin problematiky. Způsob, kterým se autor zhostil některých motivů, může vyznívat relativně jednostranně a či málo plasticky – příkladem může být biograficky orientované rozplétání osobní a myslitelské provázanosti H. Arendtové a M. Heideggera. Též způsob tematizování zkoumaných motivů místy tíhne spíše k interpretacím majícím charakter jejich představování, než že by směřoval k detailní analýze vnitřní skladby oněch motivů a zkoumání podmínek jejich smysluplnosti a platnosti.

Domnívám se, že i přes určitou vnější rozkolísanost zpracování se v této práci neztrácí autorův náprah k poctivému filosofování, a proto doporučuji nahlížet na ni jako na smysluplný myslitelský počín, hledající a nesený živým myšlením. Pokouším-li se pohlédnout na autorovu myslitelskou cestu vtělenou do této práce jako na celek, přijde mi, že autor v podstatě ani tak neusiluje o vypořádání se s dílčí, i když významnou tematikou, ale že mu spíše jde o filosofování samo a osvojování si celkového náhledu, o kultivaci žitého rozumění celku světa.

Dle mého mínění posuzovaná disertační práce splňuje požadavky na obsahové a formální náležitosti práce tohoto typu, a proto ji doporučuji k obhajobě.

K případné diskusi u obhajoby nabízím následující body:

- 1) Přiznám se, že při čtení Vaší disertační práce mi splývala problémová rovina zkoumání pojetí krize výchovy u H. Arendtové (dále H.A.) s problémovou rovinou soudobé krize výchovy. (Toto prolnutí by bylo pochopitelné, pokud byste analýzy H. A. ke krizi výchovy považoval za zcela aktuální.). Rád bych se zeptal, *zda se podle Vás nacházíme v téže krizi, kterou zachycuje H.A., nebo zda se situace proměnila*, případně zda je třeba přijmout určité historické omezení jejího původního konceptu.
- 2) Z mého pohledu ve Vaší práci hraje významnou roli Heideggerovo pojetí pravdy jako neskrytosti a též v závěru práce explicitně pracujete s dalšími motivy Heideggerova

- myšlení. Na straně druhé tematizujete též asymetrickou odpovědnost, odpovědné občanství a fenomén lidského nitra, což jsou pojmy, jež jsou nesnadno slučitelné s rovinou, v níž se pohybuje myšlení M. H. Jak prosím vnímáte napětí mezi asubjektivní a subjektivní rovinou reflexe. Respektive jak se má alétheia k odpovědnému občanství?
- 3) Na počátku kapitoly č. 7. velmi soustředěně analyzujete pojem krize. Krizi jistě můžeme chápat opravdu různorodě, např od zkušenosti se *ztrátou bezpečné půdy pod nohama*, přes *chvíli pro vhodné rozhodnutí*, po situaci, v níž se (již na prahu katastrofy) *věci ukazují již takové, jaké jsou*. Připustíme-li, že se nyní též nacházíme v krizi výchovy, jakou povahu prosím podle Vás tato krize má? (Je chvílí bezradnosti, možností pro čin, nechává něco vystupovat ze skrytosti?)

Ve Slaném dne 6.9. 2024

Mgr. Zbyněk Zicha, Ph.D.